

SAMENVATTING

De achttiende eeuw wordt op verschillende manieren beschreven in de historiografie van Zuid-Azië. Volgens de zogenoemde Aligarh School, waarvan Irfan Habib en zijn overleden collega Athar Ali de pioniers zijn, betekent de achttiende eeuw een belangrijke scheiding met de voorgaande periode zowel in politiek als economisch opzicht. Deze opvatting wordt betwist door geleerden zoals C.A. Bayly, Muzaffar Alam, Burton Stein en André Wink, die juist de nadruk leggen op de continuïteit in productie en commerciële activiteiten, en die zelfs economische groei veronderstellen. In het debat over de aard van de achttiende-eeuwse Zuid-Aziatische economie benadrukt dat onderzoek de verschillen en overeenkomsten op regionaal niveau. Maar terwijl studies over Awadh, Bengalen, Panjab, Maharashtra en delen van Zuid-India een bijdrage hebben geleverd aan ons begrip van de achttiende eeuw, is er nog geen belangrijke studie over Gujarat verricht vanuit het bovengenoemde gezichtspunt. Mijn studie is een poging om deze lacune te vullen door de aard van de economie van Gujarat te onderzoeken. Het is mijn doel de omvang van wederzijdse afhankelijkheid en wederzijdse penetratie van de staat en de economie te onderzoeken en te bezien of Gujarat past in de modellen van 'fiscale heffingen voor krijgsoeleinden' en 'staatsmercantilisme'. De vorming van het concept van de modellen is gebaseerd op studies van regio's als de staten van Mysore en Maratha en het bestuur van de Engelse compagnie in Bengalen. De staat, kooplieden en producenten waren met elkaar verbonden door een complexe verhouding die een weergave was van de interne strijd die zij voerden om hun positie te versterken. De eerste drie hoofdstukken van dit proefschrift zijn derhalve gewijd aan deze kwesties.

Om te beginnen analyseer ik de aard van de staten in Gujarat en de mate van controle die zij over de economie hadden. Vervolgens onderzoek ik de aard van de markt door de relatieve positie van de handwerklieden, producenten en gewone arbeiders vast te stellen en de mate van controle die zij uitoefenden op arbeid en productie. Daarna evalueer ik de dynamiek van de Aziatische handelsgemeenschappen in Gujarat en hun positie in de handelwereld van de Indische Oceaan. De laatste twee hoofdstukken behandelen voornamelijk het volume en de waarde van de importen en exporten van de Europese compagnieën in Gujarat, die, tot een bepaalde hoogte, worden beschouwd als de indicatoren van economische groei. Een gedetailleerde analyse van de aard van vraag en aanbod van handelsgoederen of, anders gezegd, een evaluatie van de mogelijkheden van productie en consumptie van goederen op grote schaal in het gebied tonen de dynamiek van zijn handelseconomie aan.

Op grond van de gegevens die verzameld zijn in de archieven van de Nederlandse en Engelse compagnieën stelt dit proefschrift zich ten doel om twee belangrijke hypothesen te onderzoeken. De eerste hypothese stelt dat de staten in Gujarat relatief beperkte controle uitoefenden over de economische processen. De tweede hypothese veronderstelt een mate van groei in de handel en productie van dit gebied in de tweede helft van de achttiende eeuw.

De snelheid van de bestuursveranderingen in Gujarat in de achttiende eeuw en het soort bewind dat de opeenvolgende besturen, inclusief dat van de Engelse compagnie, vestigden tonen duidelijk aan dat de

staten slechts gedeeltelijk de economie en haar middelen beheersten. In de tweede helft van de achttiende eeuw bestuurden de plaatselijke mogolambtenaren, de Engelse compagnie en de Marathas gezamenlijk het gebied en deelden zij de staatsmiddelen. Dit nog niet eerder voorgekomen systeem van gezamenlijk bestuur, waarbij de bestuurlijke macht en voorrechten werden gedeeld door de deelnemers, getuigt van de relatieve zwakheid van de staten van Gujarat. Aan de andere kant beheersten de handelaren, in vergelijking met andere regio's, een groot deel van de middelen en door financiële diensten te verlenen aan de staten versterkten zij hun dominante positie. De handelaren boden de faciliteiten waarlangs edele metalen, essentieel voor het functioneren van de economie, naar de regio stroomden. In deze omstandigheden was het beste dat de staten konden doen het faciliteren van de handel door te zorgen voor een zekere mate van veiligheid en zekerheid voor de handelaren, waardoor een zo groot mogelijk deel van de middelen van de provincie in de staatskas stroomden in de vorm van invoerrechten, belastingen en andere incidentele bijdragen. De mogolstaat en zijn opvolgers in Gujarat zagen in dat het voordeliger was om de koe te voeden en te melken dan om het beest uit te hongeren om voordelen op korte termijn te behalen. De aard van de betrekkingen tussen de staat en de economie en de interactie tussen heersers, handelaren en producenten, was derhalve anders dan die in Bengalen of Zuid-oost India, waar de staten een grotere mate van macht hadden gevestigd over de economische processen door de handel en productie te monopoliseren.

Reders en kooplieden die overzee handelden hadden lange tijd de zeehandel van Gujarat gedomineerd. In het tweede kwart van de achttiende eeuw veroorzaakte een aaneenschakeling van moeilijk verenigbare omstandigheden een neergang in de voorspoed van de handel in Surat, wat door Ashin Das Gupta is aangetoond. Hij betoogde dat het aantal schepen in de handelsvloot van Surat rap daalde van ongeveer honderd oceaanschepen rond het einde van de zeventiende eeuw tot maar een paar in 1750. Mijn proefschrift toont aan dat de belangstelling voor de scheepvaart en overzeese handel spoedig na het einde van de crises in de jaren dertig en veertig van de achttiende eeuw weer opleefde. Het bewijsmateriaal dat ik in hoofdstuk 3 lever toont duidelijk aan dat vanaf die tijd niet alleen de grootte van de handelsvloot toenam, maar dat de handelaren ook bleven varen naar bijna alle belangrijke bestemmingen in de Indische Oceaan. In tegenstelling tot Das Gupta's verklaring dat de moslim reders van Surat de zeeroutes die door de Europeanen werden gedomineerd meden en hun inkomsten haalden uit de plaatsen waar de Europeanen zich liever niet wilden ophouden, toont het bewijsmateriaal aan dat zij de belangrijkste zeeroutes van Surat bleven beheersen, met inbegrip van Mokha, Jeddah en Basra, plaatsen waar de Engelsen een monopolie trachtten te verkrijgen.

De geldhandelaren en zij die hun diensten als makelaars aanboden bleven eveneens belangrijk en alle Europese en Aziatische handelaren moesten hun hulp inroepen om hun handelstransacties voort te kunnen zetten. Een deel van het handelskapitaal werd ook gebruikt ten bate van de productie. Handelaren schoten geld voor aan de wevers en handwerkslieden om een tijdige aflevering van de goederen van de vereiste kwaliteit en volgens de juiste specificaties gemaakt te bewerkstelligen. Dit systeem van voorschieten dwong de handwerkslieden en producenten echter niet in een ondergeschikte

positie. Het hield niet in dat zij de vrijheid verloren om voor anderen te werken, noch het verlies van het recht om hun producten aan anderen te verkopen. Zij bleven dit recht behouden en hierdoor behielden zij hun relatieve positie binnen de economie. In termen van het functioneren van de markt en de controle die de handelaren hierover uitoefenden beleefde Gujarat derhalve een opmerkelijke mate van continuïteit gedurende de vroegmoderne periode. In tegenstelling tot Bengalen of Zuid-oost India, waar de machthebbers actief deelnamen aan de scheepvaart en handelsactiviteiten, was hun betrokkenheid in Gujarat te verwaarlozen.

De archieven van de Europese compagnieën bevatten gedetailleerde kwantitatieve informatie over de importen en exporten van de betreffende compagnie. Deze gegevens zijn onbetwistbaar de belangrijkste indices van economische groei of neergang en daarom maakt deze studie daarvan uitgebreid gebruik om een idee te krijgen van het volume en de waarde van de handel in Gujarat in de achttiende eeuw. Omdat deze gegevens het potentieel van productie en consumptie in de regio weergeven, heb ik deze gebruikt om de dynamiek van de regionale economie te benadrukken gezien vanuit het perspectief van het debat over de achttiende-eeuwse economie van India. De meest uitgebreide gegevens over de handel van de Verenigde Oostindische Compagnie worden in hoofdstuk 4 behandeld. De gegevens tonen aan dat in het midden van de achttiende eeuw er een sterke groei was in de handel van de compagnie in Gujarat. Tussen 1745/6 en 1771/2 was de waarde van de goederen die de compagnie in Suratte verkocht jaarlijks gemiddeld *f* 1.050.824 (of 700.549 roepies). De gemiddelde verkoop van fijne specerijen, vooral kruidnagelen en nootmuskaat, nam in deze periode toe, hoewel het veel lager bleef dan de gemiddelde verkoop aan het eind van de zeventiende eeuw. Vanaf het eind van het vierde decennium van de achttiende eeuw namen de import en verkoop van suiker dramatisch toe en dit bleef zo tot het eind van de eeuw. De verkoop van koper nam in hoeveelheid af, maar de waarde was veel hoger dan daarvoor. De laatste twee handelsgoederen werden ook door andere Europese compagnieën en handelaren ingevoerd, vooral door de Fransen, Engelsen en Zweden. In de laat-achttiende eeuw was derhalve de hoeveelheid suiker en koper die in Gujarat werd ingevoerd en de som geld die werd uitgegeven aan de consumptie daarvan vele malen hoger dan ooit tevoren.

De export van de VOC, bestaande uit katoen, katoengaren en een verscheidenheid van katoenen en zijden stoffen, onderging eveneens een sterke groei. Tussen 1747 en 1771 was de gemiddelde waarde van de goederen die de compagnie exporteerde jaarlijks *f* 750.249 (500.166 roepies). In termen van consistentie was dit de beste periode voor de Nederlandse handel in deze regio. In het laatste kwart van de eeuw nam de waarde van de Nederlandse export af. Het verlies werd goedge maakt door een stijging van de export van katoen en stoffen door de Engelsen en Portugezen. Rond 1800 steeg de investering van de Engelsen alleen al tot meer dan 1.000.000 roepies per jaar. In het laatste decennium van de achttiende eeuw bedroeg de gemiddelde waarde van de door de Portugese handelaren uitgevoerde stoffen jaarlijks meer dan 300.000 roepies. De Engelse deelname aan de sterk opkomende China-handel deed een enorme vraag naar katoen uit Gujarat ontstaan. In het laatste kwart van de eeuw werden jaarlijks ongeveer 30.000 balen ruwe katoen, met een waarde van meer dan 1,5 miljoen roepies, door alleen al de

Engelsen naar China uitgevoerd. De productie daarvan werd dientengevolge opgevoerd. Men schat dat de totale productie van katoen in Gujarat in 1789 ongeveer 96.000 balen was. Al deze gegevens wijzen erop dat er in de achttiende eeuw een opwaartse tendens was in de productie en consumptie van goederen.

Een opmerkelijk kenmerk van de economie van Gujarat in de vroegmoderne tijd is de grote consumptie van goederen die door de Europese compagnieën werden ingevoerd. Gujarat was bij uitstek de grootste markt voor kruidnagelen en suiker op het subcontinent. Het feit dat de compagnieën in staat waren enorme hoeveelheden goederen af te zetten wijst op de relatieve voorspoed in de regio. De heersende klassen en de handelaren vormden de welvarendste segmenten van de samenleving en zij consumeerden een groot deel van de kruidnagelen, nootmuskaat, suiker, koper en alle andere handelsgoederen die in de regio werden ingevoerd. De middenklassen, de boeren, wevers, handwerkslieden en gewone arbeiders waren zeker beter af, omdat zij in een positie verkeerden waarin zij de voordelen konden opstrijken van de groeiende vraag naar hun arbeid en producten. De grootschalige Europese exporten genereerden een toename in de werkgelegenheid en het inkomen van de mensen. De hoge arbeidslonen en de hoge ware inkomsten van de mensen die betrokken waren bij de productie van katoen en stoffen droegen bij aan hun bereidheid om te consumeren. Dit zijn allemaal aspecten van een bloeiende economie. De productie- en handelsactiviteiten namen zeker toe in de tweede helft van de achttiende eeuw.

Ter afronding: in mijn proefschrift betoog ik dat de economie van Gujarat in de achttiende eeuw een weg volgde die tot op zekere hoogte anders was dan die van de meeste regio's van Zuid-Azië. De gegevens die in mijn proefschrift worden gepresenteerd tonen aan dat vele basiskenmerken van de economie van Gujarat, zoals de beperkte zeggenschap van de staat over economische processen, een opmerkelijke historische continuïteit laten zien. De gegevens tonen eveneens een substantiële opleving aan van de handel en productie in de tweede helft van de achttiende eeuw. Binnen een eeuw was er derhalve sprake van een sterke groei in de economische activiteiten van Gujarat.